

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 1(15), 2025

Мукачево

Рекомендовано до друку та поширення через мережу
Інтернет Науково-технічною радою
Мукачівського державного університету
(Протокол №4 від 23 травня 2025 р.)

Головний редактор:

Гоблик Володимир Васильович – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, Мукачівський державний університет.

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар: Мовчан К.М., директор наукової бібліотеки, Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабацій Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент.

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., академік Української технологічної академії (м. Київ), професор кафедри інженерії, технологій та професійної освіти.

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор.

Лужанська Тетяна Юрійвна – к. географічних наук, доцент.

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., професор.

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н.

Попович Наталія Михайлівна – д-р. пед. н., доцент

Прокопович Лідія Сигізмундівна – к. філол. н., доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій.

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор.

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор, академік Академії економічних наук, декан факультету економіки, управління та інженерії.

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор, завідувач кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання.

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти.

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор, завідувач кафедри економіки та фінансів.

УДК 726:27-523.41:72:001.814(045)

Малець О. О.доктор історичних наук, професор,
Мукачівський державний університет**Голодюк В. Т.**Здобувач вищої освіти ОС Бакалавр,
спеціальність 027 "Музеєзнавство, пам'яткознавство",
Мукачівський державний університет

СВЯТО-УСПЕНСЬКИЙ СОБОР У ВОЛОДИМИРІ ЯК УНІКАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА

У даній статті розглянуто унікальність Свято-Успенського собору, як об'єкта джерелознавства. Його особливості, значення та унікальна джерелознавча цінність

Ключові слова: архітектура, реставрація, фрески, літописи, епіграфіка, археологія.

This article examines the uniqueness of the Holy Dormition Cathedral as an object of source study. Its features, significance and unique source value

Keywords: architecture, restoration, frescoes, chronicles, epigraphy, archeology.

Свято-Успенський собор у Володимирі-Волинському (від 15.12.2021 року Володимир) є однією з найвизначніших пам'яток давньоруської архітектури XII століття, що становить унікальну цінність для дослідників різних галузей історичної науки. Споруджений за князювання Мстислава Ізяславича у 1156-1160 роках, собор став не лише духовним осередком Волинської землі, але й важливим джерелом історичних свідчень про різні періоди розвитку регіону. Комплексний аналіз цієї пам'ятки дозволяє науковцям реконструювати широку панораму політичних, культурних та релігійних процесів на західноукраїнських землях протягом багатьох століть [1].

Архітектурні особливості собору відображають складний синтез візантійських традицій та місцевих будівельних шкіл, що робить його унікальним об'єктом для вивчення еволюції сакрального зодчества Київської Русі. П'ятинавна хрестово-купольна споруда з трьома апсидами демонструє характерні риси волинської архітектурної школи, особливості якої можна простежити у пропорціях будівлі та техніці мурування. Численні перебудови та реставрації, яких зазнав собор протягом своєї історії, дозволяють дослідникам

прослідкувати зміни архітектурних стилів та будівельних технологій від романського періоду до сучасності.

Археологічні дослідження території собору та прилеглої до нього площі відкрили багатий культурний шар, що містить артефакти різних епох. Розкопки виявили залишки давніших споруд, поховання знатних осіб та предмети повсякденного вжитку, які суттєво доповнюють наше розуміння матеріальної культури середньовічного Володимира. Особливу цінність становлять знайдені фрагменти оригінального декоративного оздоблення собору – різьблені капітелі, фрагменти фресок та мозаїк, які дозволяють реконструювати первісний вигляд інтер'єру [2].

Епіграфічні матеріали, виявлені на стінах Успенського собору, є унікальним джерелом історичної інформації, що фіксує імена будівничих, відвідувачів та історичні події. Написи, датовані різними століттями, відображають еволюцію мови, писемності та культурних впливів на волинських землях. Особливий інтерес представляють графіті XII-XIII століть, які містять унікальні відомості про політичне та церковне життя регіону, доповнюючи та уточнюючи інформацію літописних джерел.

Фрескові розписи собору, попри їх фрагментарну збереженість, є безцінним джерелом для дослідження середньовічного іконографічного канону та художніх традицій. Збережені елементи настінного живопису дозволяють простежити взаємовпливи візантійського та місцевого мистецтва, а також еволюцію художніх стилів у різні історичні періоди. Технічні особливості виконання фресок, використані пігменти та техніки нанесення розписів становлять важливий матеріал для вивчення розвитку художніх ремесел на західноукраїнських землях.

Літописні джерела містять численні згадки про Успенський собор у контексті важливих історичних подій, що дозволяє відтворити його роль у політичному та релігійному житті регіону. Галицько-Волинський літопис особливо детально описує заснування собору та пов'язані з ним події, підкреслюючи його значення як князівської усипальниці та місця важливих

церемоній. Порівняльний аналіз літописних свідчень із матеріальними даними, отриманими в результаті археологічних досліджень, дає можливість верифікувати історичні відомості та уточнити хронологію подій, пов'язаних із собором.

Документальні джерела пізніших періодів – акти, грамоти, описи церковного майна – дозволяють прослідкувати зміни у статусі та функціонуванні собору протягом століть. Особливу цінність мають інвентарні описи XVI-XVIII століть, які фіксують стан будівлі, її оздоблення та церковне начиння в різні історичні періоди. Документи польських, литовських та російських архівів висвітлюють складну історію собору в контексті геополітичних змін та релігійних трансформацій на волинських землях.

Іконографічні матеріали – гравюри, малюнки, фотографії – відображають зовнішній вигляд та інтер'єр собору в різні часи, що має велике значення для розуміння змін, яких зазнала споруда. Особливо цінними є зображення XIX – початку XX століття, що зафіксували стан пам'ятки до руйнувань часів Першої та Другої світових воєн. Сучасні методи фотограмметрії та 3D-моделювання дозволяють створити детальну цифрову модель собору, що стає важливим інструментом для його дослідження та віртуальної реконструкції первісного вигляду [3].

Інтердисциплінарний підхід до вивчення Успенського собору дозволяє розкрити його значення не лише як архітектурної пам'ятки, але й як складного історичного джерела. Застосування методів археології, мистецтвознавства, епіграфіки, палеографії, історичної реконструкції відкриває нові перспективи у дослідженні цієї унікальної пам'ятки. Поєднання традиційних методів історичного джерелознавства з сучасними технологіями дозволяє створити комплексне уявлення про історію собору та його місце в культурній спадщині України.

Консерваційні та реставраційні роботи, що проводились на території собору в різні періоди, також є джерелом важливої інформації про пам'ятку та методи її збереження. Документація реставраційних проєктів XX-XXI століть

містить детальні описи стану будівлі, виявлених особливостей конструкції та декоративного оздоблення, що часто залишаються недоступними при звичайному огляді. Матеріали сучасних реставраційних досліджень, що включають результати хімічних аналізів будівельних матеріалів, радіовуглецевого датування та інших лабораторних методів, суттєво поглиблюють наші знання про історію будівництва та перебудов собору [5].

Значення Свято-Успенського собору у Володимирі як джерелознавчого об'єкта важко переоцінити, оскільки він уособлює багатовікову історію українських земель на перехресті різних культурних впливів та політичних інтересів. Комплексне вивчення цієї пам'ятки дозволяє відтворити широку панораму історичних процесів, що відбувалися на західноукраїнських землях від часів Київської Русі до сучасності. Збереження та подальше дослідження Успенського собору є важливим завданням для сучасних науковців, оскільки ця унікальна пам'ятка продовжує відкривати нові сторінки нашої історії та культурної спадщини [6].

Таким чином, свято-Успенський собор у Володимирі є унікальною архітектурною пам'яткою, що становить виняткову цінність для різноманітних галузей джерелознавства. Його архітектурні особливості, фрескові розписи та епіграфічні матеріали формують комплексне джерело для вивчення культурних та релігійних процесів на західноукраїнських землях. Систематичне дослідження цього об'єкта дозволяє реконструювати широку панораму історичного розвитку регіону від часів Київської Русі до сучасності.

Літописні згадки та документальні джерела різних періодів суттєво доповнюють матеріальні свідчення, виявлені в результаті археологічних досліджень собору. Порівняльний аналіз писемних та речових джерел дає можливість верифікувати історичні відомості та уточнити хронологію подій, пов'язаних із цією визначною пам'яткою. Інвентарні описи та архівні документи дозволяють простежити зміни у статусі та функціонуванні собору протягом століть в контексті складних геополітичних трансформацій.

Мистецтвознавчий аналіз фрескових розписів та архітектурного декору собору розкриває взаємодію візантійських та місцевих художніх традицій. Технологічні особливості будівництва та оздоблення храму є важливим джерелом для дослідження розвитку будівельної справи та художніх ремесел на волинських землях. Іконографічні матеріали різних періодів фіксують зміни зовнішнього вигляду та інтер'єру собору, що має велике значення для його повноцінної історичної реконструкції.

Збереження та подальше дослідження Свято-Успенського собору має важливе значення не лише для історичної науки, але й для культурної ідентичності українського народу. Як унікальний об'єкт джерелознавства собор продовжує відкривати нові сторінки нашої історії та культурної спадщини. Комплексний аналіз цієї пам'ятки дозволяє глибше зрозуміти процеси формування та розвитку української духовної та матеріальної культури в європейському контексті [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волинський музейний вісник: наук. зб. Вип. 7 / упр-ня культури Волин. ОДА; Волин. краєзн. музей; каф. документознавства і музейн. справи СНУ ім. Лесі Українки; упоряд. А. Силук. Луцьк, 2015. 552 с.
2. Ященко О. Ф. Храм при дорозі. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. 2019. Вип. 55. С. 121-130. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2019.55.121-130>.
3. Спадщина мистецтва Візантії у мозаїчному оздобленні православних храмів одеської єпархії. *Мистецтвознавство України*. 2018. Вип. 13. С. 152-201. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.13.2018.152201>.
4. Успенський собор. Володимир: туристичний портал. URL: <https://volodymyr.travel/listing/uspenskyj-sobor/> (дата звернення: 17.04.2025).
5. Колосок Б. В. Успенський собор і Влох Францишек. *Минуле і сучасне Волині: Олександр Цинкаловський і Волинь*: матеріали IX наук. іст.-краєзнав. міжнар. конф., 20-23 січня 1998 р. Луцьк, 1998. С. 85-87.
6. Ричков П. А. Дослідження та відбудова Успенського собору у Володимирі-Волинському: внесок Адріана Прахова. *Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини*. 2007. Вип. 4. С. 386-405.

ЗМІСТ

ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ	
Андрейко А.-А. В., Декет Д. В., Лалак Н. В. СИТУАТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	3
Бабинець К.М. Молнар Т.І. ОСВІТНІ ВТРАТИ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	8
Боднар В. О. Кузьма-Качур М. І. ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	13
Дем'янчук А.П., Молнар Т.І. МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	19
Дешко М. І., Керечанин Н. І., Лалак Н. В. ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	25
Дубровська Б. І., Фенчак Л. М. ВИСОКИЙ РІВЕНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК КЛЮЧОВА УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	30
Завадська Є.С. ПОЗИТИВНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	35
Кертис Н. В. Буряс А.А. РОЛЬ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОЛЕДЖІ	40
Комар О.В., Кіш Я. Р., Брижак Н. Ю. ОРГАНІЗАЦІЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ ГРУПИ ПОДОВЖЕНОГО ДНЯ	44
Костич М.В. ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	48
Малець О. О., Голодюк В. Т. СВЯТО-УСПЕНСЬКИЙ СОБОР У ВОЛОДИМИРІ ЯК УНІКАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА	56
Мовчан К.М., Сабов А.Р., Желобанова А. РОЛЬ КНИГИ У ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНЯТ	61
Мочан Т.М., Ясинко В.В., Бенчак Е.М. РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ: СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ	64
Нестерук А. А., Кузьма-Качур М. І. КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДИ	70
Рогальський В.Є., Попович О.М. ВНУТРІШНІ ЗМІНИ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК ОБ'ЄКТ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	76
Сідор Ю. І., Товканець Г. В. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	81

Наукове видання

НЗ4

Наука майбутнього: збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених / гол. ред. колегії В.В. Гоблик; заст. гол. ред. Т.І. Молнар. Мукачєво: РВВ МДУ, 2025. – Вип. 1(15). – 139с.

У збірнику опубліковані статті студентів, аспірантів та молодих вчених, що відображають результати досліджень з природничих, технічних, гуманітарних, суспільних та економічних наук.

УДК 001(051)(045)''540*6''

***Збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених
«Наука майбутнього» зареєстрований у Google Scholar***

Підписано до друку 27.05.2025 р.

Формат 60х84 1/16

Папір офсет. Умовн. друк. аркушів 10

Тираж 10. Зам. № 89

Адреса видавництва:

Мукачівський державний університет,
вул. Ужгородська, 26, м. Мукачєво, Закарпатська обл., 89600,
тел./факс: (03131) 2-11-09. E-mail: rvc@mail.msu.edu.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів та розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>